

Slėpiningas sutartinių fenomenas

Ukrainiečių etnomuzikologas Klimentas Kvitka savo mokiniams patarinėdavo: jei rašai knygos ar kurio kito darbo recenziją, reikia ne tik knygą perskaityti, bet ir gerai išstudijuoti visą literatūrą, visus šaltinius, kuriuos autorius panaudojo. Be to, reikia išstudijuoti ir tuos veikalus, kurių autorius nepanaudojo, bet kuriuos galėjo panaudoti. Prisilaikydama tokio požiūrio, apie Daivos Račiūnaitės–Vyčinienės knygą „Sutartinių atlikimo tradicijos“ (Vilnius: Kronta, 2000) neturėčiau rašyti ko nors panašaus į recenziją. Joje autorė pateikė tokį gausų panaudotos literatūros sąrašą, kad neskaitytos dalies tikrai nesiimčiau studijuoti. Taigi tokį griežtą reikalavimą, kokį kėlė minėtas mokslininkas, sunku įvykdyti, tad, šiuo požiūriu, mano atsiliepiamas apie pirmąją, beveik 300 puslapių apimties sutartinių studiją nebus išsamus – tai bus gal tik pamąstymai ar viena kita nuomonė apie autorės aprašomąjį objektą, įtikinamų ar abejotinių hipotezių sukeltos mintys ar tiesiog konstatavimas, kad pagaliau pasirodė sutartinių tyrinėjimų rezultatai. Po šviesaus atminimo Zenono Slaviūno netekties ilgą laiką niekas jo studijų nesiryžo pratęsti, juolab kad tai sudėtinga tema, reikalaujanti ne tik pirmąsio pasaulio tautų muzikinio folkloro pažinimo bei kitų giminingų mokslų duomenų išstudijavimo, bet ir didžiulio pasišventimo. Pastarojo autorė išties netrūksta – tai lėmė nuo studijų laikų besitęsiantis beveik kasdienis gyvenimas sutartinių „fone“, jos giedotos įvairiuose folkloro ansambliuose, o šiuo metu grupėje „Trys keturiuose“, kuriai pati ir vadovauja, be to, ji nuolat studijuoja sutartines įvairiais aspektais (literatūros sąrašė – 15 pozicijų įvairiuose mokslo leidiniuose). Sutartinės, kaip įprasta dabar sakyti, – tarsi autorės „gyvenimo būdas“.

Gal kiek vėlokai atsiliepiama apie šį mokslinį veikalą. Sutartinių gerbėjų jis tikriausiai seniai išstudijuotas (iš tiesų leidinys pasirodė tik 2001 m. antrojoje pusėje), bet knyga – ne iš populiariųjų, ne trumpalaikės vertės. Vieniems ji – pažintis su lietuvių dainuojamojo folkloro fenomenu – sutartinėmis, kurios, anot autorės, „miesto jaunimui <...> vis labiau tampa savotiška meditacijos forma, o kai kuriems – ir saviraiškos būdu“. Kitiems, ypač praktikuojantiems šį meną moksliniu pagrindu, – tai gilinimasis į sudėtingą sinkretinį sutartinių reiškinį, jų daugiabalsumo formas, įvairias atlikimo būdų atmainas. Dar kitiems ši knyga sužadina žingeidžius pamąstymus apie šio fenomeno kilmę, raidos formų priežastingumą, „pirminių“ ar „antrinių“ reiškinų genezę, baltų genčių migravimo ir maišy-

mosi istoriją ir dar daugybę kitų klausimų, į kuriuos gal atsakys tik būsimosios tyrinėtojų kartos. Bet vargu ar atsakys. Foninis menas, priešingai nei materialusis, nepaliko pėdsakų žemės sanklodose, tad tik iš dalies čia gali padėti kiti mokslai, o rašytiniai šaltiniai apie šį ypatingą kultūros reiškinį beveik išvis tyli. Tačiau autorė tikisi, kad jos darbas paskatins kitus mokslininkus imtis sutartinių tyrinėjimų ir kitais aspektais.

Paėmusi į rankas D. Račiūnaitės–Vyčinienės knygą pajauti, kad ji „šilta“ ir „gyva“. Iš jos puslapių, natų „partitūrų“ „skamba“ šiurkščiai darnūs, į nesibaigiančią polifonijos pynę susiliejęs sutartinių garsai. Gausiai iliustruota archyvinėmis ir šiuolaikinėmis atlikėjų bei muzikos instrumentų nuotraukomis, archeologinių radinių piešiniais, ornamentais, aiškinamosiomis schemomis, knyga skaitytojui žada ne akademišką stilių. Ir iš tiesų. Jau įvadinėse pastabose autorė populiariai pristato sutartinę, trumpai nusako jos pagrindines ypatybes. Jų nemažai: tai tokios dainos, kurias būtina „ypač gerai sutarti“; jos buvo atliekamos tam tikro moterų skaičiaus, kas

lėmė ir jų pavadinimus – „dvejine, trejine bei keturine“; „nepaisant atlikėjų skaičiaus <...> sutartinėse visuomet skamba tik du balsai <...> vienu metu, <...> neretai tarp balsų susidaro sekundos intervalai“. Šių dviejų balsų pynimasis tarpusavyje palyginamas su audimo procesu, kuriame „nytytys tarsi nardo viena pro kitą: tai iškyla į paviršių, tai vėl pasislepia <...> sudarydamos įvairiaspalvių tembrų audinio įspūdį“. Čia pat pateikiamas grafinis sutartinių melodijų piešinys, kurio raštai tikrai primena mūsų audimo raštus (sudarė D. Valionis). Panašūs į sutartinių esą ir audimo terminai (*rinkti* raštą ir *rinkti* sutartinės tekstą; *rinktinė sutartinė* ir *rinktinė juosta* ir pan.). Bet nemanykime, kad toks vaizdingas įvedimas į sutartinių pasaulį – tai stengimasis papirkti skaitytoją, žaisti palyginimais ir įvaizdžiais. Pasirodo, indoeuropeistikos specialistai įrodė, kad amatininkų kūrybos terminai būdingi ir poetinei kūrybai, o mitologija kalba apie tai, kad kūrybos aktas priklauso dieviškiesiems visatos kūrėjams, kurie kuria, organizuoja, tvarko chaosą, paversdami jį kosmosu. Taigi sutartinių giedojimui autorė teikia kosmologinę prasmę; juk ir deivės dažniausiai audžia dainuodamos, nes „dainavimas <...> yra maginė priemonė chaosui pertvarkyti į kosmosą“. Taip nusakoma sena sutartinių kilmė ir jų pirmykštė funkcija.

Pirmame skyriuje apžvelgiama objekto rinkimo, skelbimo ir tyrinėjimo istorija. Vartomi rašytiniai šaltiniai, pakartojami chrestomatiniai folkloristikos istorijos faktai, juose ieškoma sutartinių gyvavimo pėdsakų laiko ir vietos atžvilgiu (taip pat pateikiamos ir sporadiškos, įvairioje literatūroje naujai užtiktos žinios). M. Strykowski „Kronikoje“ (XVI a.) paminėtos istorinės dainos su priedainiu „lado“, o ypač vienos jų lenkų kalba pateiktas fragmentas „Ne taip man gaila pilies...“, M. Miežinio sutartinių užrašymuose XIX a. radęs giminaičių Rytų Lietuvoje, neleidžia suabejoti, kad tikrai minimos sutartinės. A. Gagninio, J. Bretkūno (XVI a.) bei T. Lepnerio (XVII a.) aprašyti muzikos instrumentai ir jų skambėjimas, nors abejojanč, tačiau, autorės nuomone, taip pat – instrumentinės sutartinės (tokios nuomonės yra ir kiti tyrinėtojai). Bet ar tikrai būtent sutartinių giedojimą Strykowski ir Lepneris pavadino „vilkų staugimu“, „kaukimu“, – labai abejotina. Prie liaudiško dainavimo nepratusiai ausiai tokį įspūdį galėjo sukelti ir apskritai liaudies dainos, ypač sodrios, žemais stipriais balsais dainuojamos žemaičių (sutartinės labiau prilygsta „gervių gargėjimui“ ar „gulbių tūtavimui“). Minėti autoriai konkrečiai kalbėjo apie Mažąją Lietuvą ir žemaičius, bet nebūtinai tai turėjo būti sutartinės. Tiesa, M. Prătorijaus (XVII a.) Prūsijoje užrašytas šokis „Žalia rūtelė“, kurį jis gana detalai aprašė, labai panašus į sutartinių šokį (apie tai kalbama jau kitame skyriuje – „Sutartinių paplitimo ir kilmės teorijos“), bet, kaip tyčia, autorius neužrašė melodijos, kuri daug pasakytų, nors penklinė ir buvo nubrėžta. Labai ryški

tendencija šį šokį priskirti prie sutartinių (išnašoje patuojamas K. Poškaičio tvirtinimas, kad „Žalia rūtelė“ yra sutartinės šokis), nors panašių šokio judesių randame ir ne sutartinėse.

Sutartinių buvimo žemaičiuose galimybę patvirtintų S. Stanevičiaus ir S. Daukanto pateikti duomenys. Ypač svarbi S. Stanevičiaus paskelbta sutartinė su melodija (1833). Ji nagrinėtina ne tik dėl atlikimo būdo (autorė pateikia S. Stanevičiaus, H. G. F. Nesselmano, Ch. Bartsoho ir J. Čiurlionytės interpretacijas), bet ir dėl sutartinių gyvavimo praeityje Žemaitijoje. Autorės nuomone, ši sutartinė nėra polifoninėms sutartinėms tipiškas pavyzdys, nes neturi politonalumo. Bet nereikia užmiršti fakto, kad sutartinė buvo užrašyta iš vieno pateikėjo, kuris visas melodijas galėjo padainuoti viena tonacija. Beje, visas savo užrašytas dainas S. Stanevičius, atrodo, pats padainavo F. Ivanavičiui, kuris užrašė melodijas (rinkinio įžangoje autorius rašo: „<...> daugiausia kaltas esu Jo Mylistai Ferdinandui Ivanavičiui, karužujui nuožygio Raseinių, kuris, tuom laiku būdamas Vilniuje, man ir mano dainoms išrodė tą teismą, jog dainažymes parašė“). Taigi ar įmanoma dainavimo būdo rekonstrukcija? Antra vertus, juk ir Šiaurės Rytų Lietuvoje, sutartinių gyvavimo ruože, kur vyrauja balsų derinimo įvairovė, ne visos sutartinės yra politonali. Taigi šios sutartinės žemaitiškumo ir „tikrumo“ klausimas liks neišspręstas; jį žymės tik istoriškai pirmąjį sutartinių melodijos užrašymo faktą, tačiau sutartinių arealą hipotetiškai praplėsti į vakarus gal ir galima.

Kur kas sudėtingesnis ir labiau intriguojantis kitame skyriuje gvildenamas klausimas – sutartinių amžius ir genezė. Pritardama kitų mokslininkų teiginiams, kad sutartinės siekia medžiotųjų kultūrą, t. y. akmens amžių, autorė nagrinėja pirmykštėms liaudies meno stadijoms būdingus kūrybos elementus ir į pirmą vietą iškelia sutartinių sinkretizmą. Nors ne visi užrašyti kūriniai gali tai patvirtinti (dažnai stokojama kurio nors komponento, t. y. melodijos, šokio aprašo ar pilno teksto), tačiau jeigu jie turi savo variantų šeimas su sinkretinę visumą išlaikiusiais pavyzdžiais, kaip teigia autorė, sutartinių sinkretizmą yra galimybė rekonstruoti. Tai tikriausiai autorės ir buvo išbandyta pirmiausia praktiškai, atkuriant gyvą sutartinių skambėjimą; šis metodas tinka ir mokslinei rekonstrukcijai, kuriant sutartinių pirmykščio, sinkretiško pavidalo hipotezę. Rekonstrukcijos būdu ir bandoma sudaryti „semantinį lauką, atkurti tam tikrą kultūros etapą“. Autorė susistemina sutartinių senumą patvirtinančius sinkretizmo komponentus, kuriuos nusako atskiromis poetikos, melodikos ir choreografinių judesių ypatybėmis. Iš jų svarbesni esą ne prasminis tekstas, ne turinys, bet motoriniai priegiesmiai bei muzikinė išraiška, emocinis krūvis. Pasiremddama A. Veselovskiu, autorė teigia, kad senojo sinkretizmo emocinis ele-

mentas buvęs svarbesnis už žodinį turinį. Analogijos – mažai civilizuotų pasaulio tautų dainavime, kuriame dažniausiai vyrauja nežinomos prasmės žodžiai. Tokių „beprasmių“ žodžių prasmė užslėpta, jų reikšmė maginė. Tokios dainos bus buvusios apeiginėmis, ritualinėmis. Kiti sinkretizmo elementai taip pat siejami su gilia senove, ir kiekvienam jų autorė randa vaizdingą, hipotezėmis pagrįstą paaiškinimą. Nagrinėjami atskiri sinkretizmo elementai, jų tarpusavio sąveika, semantika. Prie sutartinių senumo priskiriama ir ta jų ypatybė, kad jos buvo atliekamos tik moterų, ypač šokant, nes „vienos lyties atstovų šokimas rodo labai seną kilmę“. Moteriškasis pradai ne tik sutartinių, bet ir apskritai liaudies vokalinėje tradicijoje nagrinėjamas atskirame skyriuje, kur remiamasi įvairių tautų moteriškosios dainavimo tradicijos paralelėmis, folkloro rinkėjų bei mokslininkų pastabomis, taip pat mitiniais sutartinių įvaizdžiais ir personažais (pavyzdžiui, laumėmis, kurių mitologizavimui paskirtas ne vienas puslapis.). Čia iškeliami hipotezė, kad giedamosios sutartinės – sakralinė moterų sfera (vyrų sfera – instrumentinė muzika), o pirmųjų sutartinių giedotojos galėjo priklausyti žynių kategorijai. Autorė netgi mano, kad sutartinės kadaise buvusios tam tikros elito kategorijos žmonių menas.

Sudėtingiausi klausimai – poskyryje „Sutartinių paplitimo ir kilmės teorijos“. Čia autorė pirmiausia atsiriboja nuo aukščiau iškeltų hipotezių apie sutartinių paplitimą už Aukštaitijos ribų (nors vėliau vėl prie to sugrįžta) ir priitaria argumentuotai Z. Slaviūno nuomonei, kad sutartinės yra rytų aukštaičių ir rytų dzūkų dainos. Prieš pateikdama keletą sutartinių genezės variantų, autorė išskiria keturias muzikinių požiūriu skirtingų sutartinių paplitimo teritorijas (Z. Slaviūnas jų išskyrė tris). Z. Slaviūno vadinamąją trečiąją teritoriją (Tverečius, Mielagėnai, Rimšė, Utena, Ignalina, Zarasai) maždaug atitinka D. Vyčinenės antroji ir trečioji kartu paėmus. Autorės išskirta antroji (Šimonys, Kupiškis, Pušalotas, Obeliai, Zarasai, Rageliai) žemėlapyje padalinta į dvi zonas; toks padalijimas paaiškėja kalbant apie galimą Našios ir sėlių kultūrų susiliejamą. Taip pakoreguojamas Z. Slaviūno pastebėtas sutartinių daugiabalsumo tipų paplitimas ir bandoma spręsti „skirtingų reiškinų genezę, jų etninę priklausomybę“ (apie Z. Slaviūno skirstymą čia neužsiminta ir nuomonių skirtumai ar sutapimai nekomentuojami).

Kokios kultūros – sėlių ar lietuvių – palikimas yra sutartinės? Šį klausimą autorė narplioja kompleksiniu metodu, pasiremddama kitų mokslų duomenimis. Įtikinama, bet nauja teorija, kad sutartinės – sėlių dvasios paveldas, nes būtent buvusioje sėlių teritorijoje „(ypač Biržų apylinkėse) ir yra išlikę kone didžiausi sutartinių židiniai“, kurių muzikinės ir poetinės ypatybės rodo archajišką jų kildą, ką tik iš dalies galima pasakyti apie kitų teritorijų sutartines. Tik Ukmergės apylinkių sutartinių

daugiabalsumas esąs panašus, todėl autorė leidžia sau pasamprotauti apie lietuviškąją sutartinių prigimtį, nes galbūt iš čia, lietuvių gentims skverbiantis į šiaurę, plito ir sutartinės. Tačiau ši prielaida tokia netvirta, kad greit pritrūksta svaresnių argumentų ir grįžtama prie sėlių teorijos. O vis dėlto įdomūs būtų muzikos duomenimis pagrįsti samprotavimai apie tai, kaip galėjo vykti skirtingų genčių kultūrų sąveika.

Plačiausias ir visapusiškai sutartines nagrinėjantis skyrius (keturi poskyriai) – „Ankstyvasis (linijinis) lietuvių daugiabalsumas“. Kaip matome, autorė įveda naują terminą, nors kalbama apie sutartines, nes „pavadinimas *sutartinė* yra sąlygiškas ir negali būti taikomas visiems daugiabalsumo atvejams“. *Linijinio daugiabalsumo* terminas „apreptų visą polifonijos įvairovę – antifoną, heterofoniją, kانونą, laisvąją polifoniją, paralelizmą ir kt.“. Autorė panaudoja ir liaudiškus terminus, kurie yra tikslesni.

Taigi sutartinės pirmiausia charakterizuojamos pagal balsų jungimo būdus (heterofoninės, kanoninės (imitacinės) ir kontrapunktinės), nusakomi pasitaikantys jų balsų jungimo atvejai, skiriamieji ir bendrieji daugiabalsumo tipų bruožai. Čia susiduriama su linijinio daugiabalsumo atvejų rekonstrukcijos problema, nes ne visi pavyzdžiai tiksliai (užrašyta iš vieno pateikėjo, pateikėjas nebeatsimena atlikimo būdo ir t.t.) ir metodiškai užrašyti (užrašyta iš klausos ar be melodijos, be reikiamų pastabų): „<...> tenka apgailestauti, kad sutartinių rinkimo pradžioje nebūta tinkamų užrašymo metodų. Neišsamios bei netikslios pastabos šiandien yra pagrindinė sutartinių ir joms artimų giesmių giedojimo būdų nustatymo kliūtis. Dar didesnė žala padaryta toms sutartinėms, kurios užfiksuotos be melodijų“. Vis dėlto autorė, pasinaudodama vėlesniais, metodiškai tikslesniais užrašymais ir lygindama juos su ankstesniais variantais, bando sutartines rekonstruoti ir išskiria 38 jų daugiabalsio dainavimo tipus (Z. Slaviūnas aptarė 19). Gausūs muzikiniai pavyzdžiai, atlikimo būdų schemos, liaudiški atlikimo būdų terminai, sinkretiškų šokamųjų sutartinių aprašymas, iliustravimas senomis nuotraukomis daro šį skyrių gyviausią ir įdomiausią. Tai, sakyčiau, vadovėlis giedantiems sutartinės. Keliais atliktais rekonstrukcijos pavyzdžiais, atsispindinčiais giedojimo būdų tipologijoje, autorė siūlo pasinaudoti tiems jaunimo folkloro ansambliams, kurių tikslas – atgaivinti ir pratęsti sutartinių giedojimo tradiciją.

Išanalizuoti 38 daugiabalsio giedojimo būdai suklasifikuojami. Paaiškėja, kad atlikimo būdų gausiausios yra trejinės (20), keturinės jų turi mažiau (6) ir mažiausia – dvejinės (4). Be to, dar išskirtos linijinio daugiabalsumo formos (12). Sutartinių giedojimo būdų paplitimas pavaizduotas žemėlapyje. Visi jie koncentruojasi šiaurės-rytų plokštumoje (beveik trečdalis Lietuvos; neįtikinama, kad jų paplitimas užsibaigia administracine valstybės siena). Čia pa-

matome ryšį su pirmajame skyriuje nusakytų muzikinių ypatumų paplitimu. Viskas susiję – „atlikimo būdai turi paplitimo ribas, be to, jie susiję su dainų žanrais ir iš dalies su tam tikromis meninės išraiškos priemonėmis <...>”. Koku būdu šie ryšiai veikė tarpusavyje, autorė kol kas atsisako spręsti, nes tai sudėtinga problema. Pasiremddama Z. Slaviūno tyrinėjimais ir savo išvadomis, ji bando apžvelgti atskirose teritorijose paplitusias daugiabalsumo formas ir jų ryšį su funkcinė paskirtimi. Taigi tik šiame skyriuje įjungiamas funkcinis aspektas. Ar jis svarbus? Pasirodo, atlikimo būdų skirtumus lemia „ne tik teritorinė, bet ir žanrinė bei funkcinė giesmių priklausomybė”. Ypač tai ryšku palyginus šiaurietinės ir rytinės sričių giesmių atlikimo būdus ir jų funkcijas. Pirmojoje srityje dominuoja darbo ir vestuviniai apdainavimai (dvejinės), o antrojoje – paruginės (įvairios linijinio daugiabalsumo formos). Tačiau apie Ukmergę vestuviniai apdainavimai yra trejinių tipo, tad daroma išvada, kad žanras, funkcija nėra visada giedojimo būdą nulemiantis veiksnys: „atlikimą jis veikia, tačiau tik tam tikroje teritorijoje”. Tai ypač akivaizdu Rytų Lietuvoje, kur rugių lankymo giesmės paplitusios labai įvairiais, tik šiai teritorijai būdingais, apeiginės funkcijos nulemtais grupinio atlikimo būdais.

Puslapis po puslapio – ir turime kruopščiai, įvairiais rakursais išnagrinėtą sutartinių fenomeną. Tačiau autorė „brenda gilyn” ir sprendžia klausimą, kokios galėjo būti vokalinių ir instrumentinių sutartinių sąveikos galimybės? Vienoms ar kitoms leidžiant pirmauti ar tarpusavyje sinkretiškai persipinti (detaliai išnagrinėti visi turimi duomenys, gausiai panaudota liaudies terminija, svarbios ir vaizdingos pateikėjų pastabos, analogijos kitų tautų folklore ir t.t.), prieinama prie išvados, kad atlikimo tradicijoje jų sąveika galima, tik autorė suabejoja, ar nusistovėjęs sutartinių skirstymas į vokalines ir instrumentines yra tikslus. „Teisingiau būtų vartoti tokius terminus: „giedamosios”, „šokamosios” („šoktinės”), „pučiamosios” bei „skambinamosios” (ar „skudučiuojamos”, „kankliuojamos”) sutartinės”.

Manantiems, kad sutartinės būdingos tik lietuviams ir joms „nėra analogų” kitose tautose, „siurprizą” pateikia skyrius „Sutartinių analogai kitose kultūrose”. „Pirmuosiuose skyriuose džiaugėmės sutartinių unikalumu lietuvių folkloro tradicijoje, tačiau nepamirškime, kad jos yra universalios bendrame daugiabalsiame mąstyme. <...> sutartinių studijavimas įmanomas tik daugiabalsumo, kaip tarptautinio fenomeno, kontekste <...>”, – rašo autorė. Panaudodama istorinį – tipologinį lyginimąjį metodą, autorė apžvelgia giminingų ir kalbinių bei genetinių atžvilgiu negiminingų tautų folklorą. Čia minimi tokie regionai kaip Balkanai, Kaukazas, Pietų Afrika, Indonezija, Okeanija, ką kalbėti apie baltarusius, latvius, estus, rusus. Žinoma, kalbama ne apie absoliučiai tapačias daugiabalsių dainų ypatybes, bet apie „tipologinį šios rūšies dainų plėtojimo-

si tapatumą”. Tipiškiausias daugiabalsumo požymis anksčiau visuomenės raidos stadijose, kaip ištyrė mokslininkai, yra dažni aštrūs disonansiniai sąskambiai, paralelios sekundos. Kiti požymiai taip pat dažnai sutampa: natūralūs („netemperuoti”) intervalai, heterofoninis paralelizmas, kontrapunktinė polifonija, kanonas, griežta ritmika, panašūs atlikimo būdai. Taigi paralelės tarp sutartinių ir kitų pasaulio šalių pirmykščio daugiabalsumo formų egzistuoja. Nepaisydami šių autorės įrodytų faktų, vis tiek galime teigti, kad tokio pavidalo sutartinių, kokias turime mes, niekur pasaulyje neužtiksimė! Tad ne veltui autorė užsimena apie sutartinių tyrinėjimo tarptautiniu mastu perspektyvas, jų duomenų panaudojimą kitų mokslų išvados ir tarsi atsidūsta: „Deja, svetur jos dar labai mažai žinomos”. Betgi jau pasirodė ir angliška šios knygos versija (*Sutartinės Lithuanian Polyphonic Songs*. – Vilnius: Vaga, 2002), tad autorės viltys gali išsipildyti.

Nemačiom praleidus tai, prie ko galima būtų ir „prikibti”, galima tik paminėti sovietmečiu įgyvendintą tradiciją kalbėti daugiskaita: „mes manome”, „mūsų nuomone” ir pan. Aš manau, kad Daiva Račiūnaitė–Vyčiniene į knygą sudėjo tik savo praktika patikrintus 15 metų sutartinių tyrinėjimų rezultatus. Jos kitų mokslų duomenimis paremtos hipotezės, daugiabalsumo formų rekonstrukcija, požiūris į sutartinių genezę, raidą, tradicijos nykimo ir šiuolaikinio atgimimo reiškinius suteikia platų vaizdą apie stilistinių požiūrių unikalų lietuviškų daugiabalsių dainų rūšį.

Laima BURKŠAITIENĖ

BOOKS

A mysterious phenomenon of sutartinės

Daiva Račiūnaitė–Vyčiniene's book *Traditions of Performing sutartinės* has been reviewed by the ethnomusicologist Laima Burkšaitienė. First of all, the reviewer has asserted that sutartinės (ancient polyphonic songs) have never been investigated by anyone since the death of the celebrated scholar of sutartinės Zenonas Slaviūnas. In order to make investigations into this subject the scholar ought to have not only a good knowledge of the primitive musical folklore of the world's nations and be the connoisseur of the data from the related sciences but be also a great devotee. Ever since the authoress's studies at the Academy of Music she has always been accompanied by sutartinės – she could previously be heard chanting them in diverse groups of folklore in Vilnius, and recently they have been chanted by her in the group „Three in Four”. The complex method and the substantially motivated arguments way were applied by Daiva Račiūnaitė–Vyčiniene in investigating the genesis, the development, the dissemination and semantics of sutartinės as well as their connections with the mythic and ritual tradition including other issues, too.